

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Aleksandra Katarzyna Norkowska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- magister filologii polskiej – tytuł uzyskany na podstawie pracy „*Moje imię jest sen*”. *Motyw oniryczny w poezji Jana Kochanowskiego*, 1987, Instytut Filologii Polskiej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy (obecnie Uniwersytet Kazimierza Wielkiego), promotor: prof. dr hab. Jadwiga Kotarska.

- doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa – stopień naukowy na podstawie rozprawy doktorskiej *Wizerunki władcy. Stanisław August Poniatowski w poezji okolicznościowej (1764–1795)*, obronionej (z wyróżnieniem) dnia 9 maja 2002; Uniwersytet Gdański; promotor: prof. dr hab. Edmund Kotarski; recenzenci: prof. dr hab. Irena Kadulka, prof. dr hab. Antoni Czyż.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy (obecnie Uniwersytet Kazimierza Wielkiego), Wydział Humanistyczny, Instytut Filologii Polskiej i Kulturoznawstwa, Zakład Literatury Dawnej i Edytorstwa: 1.10.1994 – 30.09.2002 praca na stanowisku asystenta; 1.10. 2002 – 30.09.2018 praca na stanowisku adiunkta; od 1.10.2018 – 30.09.2019 praca na stanowisku starszego wykładowcy; od 1.10.2019 – praca na stanowisku asystenta (dydaktycznego), Zakład Dydaktyki, Wydział Literaturoznawstwa.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2a Ustawy:

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Rozprawa habilitacyjna opublikowana jako autorska monografia naukowa:

Miasto w piśmiennictwie polskiego oświecenia

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

Aleksandra Norkowska, *Miasto w piśmiennictwie polskiego oświecenia*, 2019, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, recenzentki: prof. dr hab. Barbara Wolska, dr hab. Danuta Kowalewska, prof. UMK.

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Początek XXI wieku to czas wzrostu zainteresowania miastem pojmowanym jako wytwór/fenomen kultury symbolicznej i materialnej (m.in. Ewa Rewers, 2005; Joseph Rykwert, 2013,

2016; Stanisław Lose, 2015). Moje badania wpisują się, w pewnym zakresie, w obszar zadań postawionych już kilkadziesiąt lat temu przez prof. Jerzego Wojtowicza (1972; wyd. 2: 2017), a kontynuowanych przez badaczy dziejów, którzy poszerzają zainicjowaną przez uczonego szeroką perspektywę oglądu miasta i społeczności miejskiej (tu m.in. Dorota Michaluk, Krzysztof Mikulski (red.), 2003; Kazimierz Maliszewski, 2014). W sytuacji, gdy krzyżują się ścieżki badawcze przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych eksplorujących życie w urbanistycznej przestrzeni (m.in. historyków, historyków literatury, socjologów, językoznawców, filozofów, antropologów kultury, architektów, urbanistów czy psychologów) zaproponowaną przez uczonego perspektywę analizy miasta postrzegać należy jako ważny (i inspirujący) drogowskaz również w obszarze literaturoznawstwa. Prowadzi ona ku wieloaspektowej interpretacji jednostkowych wydarzeń oraz mechanizmów i procesów zachodzących w dziejach społeczności miejskich. Wspólnotowości celów – przy wykorzystaniu nowej metodologii i nowych narzędzi poszukiwań, które umożliwiają całościowy ogląd zdarzeń i zjawisk – dowiodła dyskusja badaczy różnych dyscyplin naukowych przeprowadzona podczas Międzynarodowego III Kongresu Badaczy Osiemnastego Wieku. Przebiegała ona pod hasłem *Wiek XVIII jako zmiana – Rzeczpospolita i oświecenie* (Poznań 2016). Obrady sekcji VIII (*Miasto, przestrzeń i ich reprezentacje w świetle nowych idei*), które wraz ze mną zainicjował i którym współprzewodniczył dr Mikołaj Getka-Kenig (zał. 4: II 8.3.), wykazały jednocześnie niewielkie zainteresowanie kwestią miejską historyków literatury. Postawa ta uzasadnia kontynuowanie starań o uczynienie odzwierciedlonego w piśmiennictwie obrazu miasta tematem badawczo atrakcyjnym, wskazania różnorodności eksplorowanych źródeł i ich poznawczego wymiaru. Przewodnie hasło Kongresu z głównym tematem wspomnianego panelu połączyła Monika Stankiewicz-Kopeć (2018) w publikacji przybliżającej omówienie wieloaspektowych przeobrażeń polskich miast w latach 1800-1830. Badaczka omówiła kwestie urbanistyczno-cywilizacyjne, które stały się przedmiotem uwagi pisarzy w pierwszych dziesięcioleciach XIX wieku. Należy zauważyć, że zaistniałe w epoce przełomu zjawiska i procesy poprzedziły wdrażane już za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego mechanizmy naprawy (i modernizacji) kraju. Ich skutkiem (tylko w obszarze życia społeczno-politycznego) było m.in. przywrócenie mieszczańskim praw obywatelskich, a ośrodkom miejskim należnego im znaczenia w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Obraz miasta zawarty w piśmiennictwie czasów stanisławowskich i późnego oświecenia nie doczekał się jak dotąd całościowego opracowania. To szeroko zakrojony temat, którego realizację uznałam za ważną i potrzebną. Uczni, którzy uczynili przedmiotem swej uwagi temat miasta realizowany przez pisarzy Wieków Światła (Zbigniew Leśniorski, 1935; Jerzy Michalski, 1972; Stefan Tomaszewski, 1976; Jerzy Jedlicki, 1991; Teresa Kostkiewiczówna, 1994) zauważyli, iż krytyka miejskiego bytowania przesłoniła w tekstach epoki panoramiczny ogląd. Prezentowana w literaturze przedmiotu wizja antyurbanistyczna, wsparta tradycją biblijną i antyczną (głównie rzymską) oraz krytyczną refleksją Jeana-Jacques'a Rousseau postrzegającego miasto jako symbol cywilizacji, jest już niewystarczająca. Wydana przeze mnie publikacja, oparta na bogatym materiale źródłowym, tylko

częściowo wypełnia tę lukę. Lektura rozpraw Elżbiety Rybickiej (2003, 2014) i Pawła Kubickiego (2016) omawiających przyczyny i mechanizmy wykorzystania „narodowej topiki przestrzennej” pozwoliła na wyjście poza symboliczną opozycję: miejskość – wiejskość. Wzmocnienie/„przywrócenie” poznawczego wymiaru literatury, rozumianej jako wyraz ludzkiego doświadczenia (Ryszard Nycz, 2012), jest jednym z głównych celów przyświecających mojej pracy. Więź łącząca w sposób szczególny utwór literacki z innymi wytworami kultury daje badaczowi wizji miasta (która utrwalono słowem pisanym) możliwość wydobywania i scalenia ułomków współtworzących go wyobrażeń. Narzędzia geopoetyki pozwoliły na wskazanie zależności między przestrzenią a twórczością literacką. Do poszerzenia obrazu przyczyniło się również wykorzystanie praktyk badawczych (czy tylko zdobytej dzięki nim wiedzy), które służą różnorodnym dyscyplinom humanistycznym przenikającym się i uzupełniającym. Przedmiotem zainteresowania czynię oświeceniowy obraz miasta zawarty w rękopisach oraz drukach fikcjonalnych i dokumentarnych, ujęty wielopłaszczyznowo i interdyscyplinarnie – m.in. w perspektywie historycznej, społecznej, estetycznej i, o czym rzadko wypowiadali się historycy literatury czasów oświecenia, sensualnej. Tego typu podejście pozwoliło na wskazanie wielości zjawisk i procesów wyrażonych w przekazie słownym. Powtórne spojrzenie na przestrzeń urbanistyczną odzwierciedloną przez pisarzy epoki stanowi nie tylko dopełnienie powszechnie znanych (obiegowych) wyobrażeń o mieście. Łączy obrazy zastane i wypatrywane przez współczesnego czytelnika-badacza, który ma świadomość, że to jednostronne ujęcie przyczynia się w sposób istotny do postrzegania całej epoki w sposób stereotypowy, mimo iż w ostatnim półwieczu doczekała się ona szczegółowego oglądu historycznoliterackiego. Już z niezgody na ten — daleki od współczesnych ustaleń — tendencyjny odbiór wypływa konieczność ponownego przyjrzenia się i temu obszarowi oświeceniowego piśmiennictwa. Potrzeba ta rodzi się także z odczucia niedosytu, któremu towarzyszy przekonanie, że wyobrazeniowy świat poszczególnych epok zawsze rozpostarty jest pomiędzy negacją a aprobatą rzeczywistości. Kulturowa ekspansywność mitu antymiejskiego dowodzi hegemonii odpowiadającego mu dyskursu, czyniąc inne figury mniej widoczne. Zespolecie wycinków modelu pojęciowego miasta wyprofilowanego w wielorakich dokumentach epoki, które wyszły spod pióra wybitnych pisarzy polskiego oświecenia, a także mniej znanych twórców drugo- i trzeciorzędnych (często anonimowych), możliwe było dzięki poddaniu źródeł analizie stereoskopowej. Ujęcie to pozwala bowiem dojrzeć tropy mogące pomóc zidentyfikować i opisać poruszane w piśmiennictwie zjawiska, czy też sposoby ich odzwierciedlenia, które do tej pory nie stanowiły przedmiotu zainteresowania badaczy epoki bądź zostały jedynie zasygnalizowane. Na nowatorski charakter rozprawy wpływają te z zaproponowanych przeze mnie perspektyw oglądu miasta, które pozostawały dotąd na uboczu poszukiwań naukowych. Należy tu wymienić m.in. odczytanie dyfrakcyjne, czego efektem jest wydobywanie sensualnego obrazu przestrzeni urbanistycznej, analiza mechanizmów odzwierciedlenia miejskiej rzeczywistości poprzez „myślenie krajobrazem” (Marcin Cieński, 2000; Elżbieta Rybicka, 2015; Tadeusz Sławek, 2015), podjęcie badań związanych z utwaleniem podmiotowego doświadczenia przestrzeni miejskiej, który w początkach

XIX stulecia łączyć należy już z nowym modelem literackości, czy też wskazanie na oświeceniowy kontekst znaczeniowy pojęcia *miejskość* (i jego, jak można przypuszczać, jedno z pierwszy udokumentowanych użycie).

W części wprowadzającej (*Wstęp*) określiłam kierunek, zakres i znaczenie dotychczasowych poszukiwań. Zawiera ona sformułowanie aktualnych potrzeb naukowo-badawczych, ujawnia przyjętą metodologię, sygnalizuje moje zainteresowania i dotychczasowe dokonania w penetrowaniu częściowych problemów wiążących się z tematem monografii. Wskazuję też punkt wyjścia, czynione po drodze korekty, przesunięcia oraz podejmowane w miarę poszerzania lektur decyzje. Na uwagę zasługuje motto patronujące wprowadzeniu: „Oddajmy każdemu sprawiedliwość”. Nie bez powodu umieściłam tu cytaty pochodzący z ulotnego druku okolicznościowego (*Zdanie przeciwko wolności i równości za ludzkością i sprawiedliwością z powodu pisma od pospólstwa w celu wolności nabywania częściami dóbr publicznych podanego* [1791]), który współtworzy postępową spuściznę Sejmu Wielkiego. Anonimowa wypowiedź należy do licznej grupy piśmiennych świadectw uruchomienia tuż przed końcem pierwszej Rzeczypospolitej mechanizmów, które przyczyniły się do poprawy pozycji mieszczan. Zestawienie cytaty z problematyką miejską wynika z łączącego je słowa-klucza oświeceniowej refleksji filozoficznej, antropologicznej i społecznej. Sprawiedliwość stała się intelektualnym wyzwaniem dla tych, którzy w Wieku Światła podjęli się zmian w urządzeniu społeczeństw. Wybitni filozofowie epoki – m.in. Monteskiusz, Rousseau, Fontenelle, Voltaire, Diderot – odnosili się do antycznego rozumienia tego pojęcia. Przyswiecała im myśl Arystotelesa, który przypisywał jej rolę społeczną i w niej upatrywał dobro państwa (*Etyka nikomachejska* V, 6). W drugiej połowie lat osiemdziesiątych XVIII stulecia konterfekt mieszczanina w piśmiennictwie polskim wyłonił się z bezkształtnego i bezimiennego tłumu wypełniającego ulice i place. Reprezentant stanu trzeciego – jako bohater utworów epickich i lirycznych jeszcze nieśmiało, ale jako wiodąca postać w dziełach publicystycznych i dramacie, już wyraźnie – upominał się o swą „obywatelskość”. Pisarze-reformatorzy przedstawiali go jako osobę posiadającą prawo do szlachetnych i wzniosłych uczuć. Mieszczański system wartości, stawia reprezentanta tej warstwy społecznej ówczesnej Rzeczypospolitej ponad innego mieszkańca miasta – szlachcica-utrącjusza, którego losy stanowią główną kanwę powieści negujących życie w mieście. Te dwie figury, obok cudzoziemców, Żydów, Cyganów i ludzi „luźnych”, tworzą zbiorowość zamieszkującą przestrzeń urbanistyczną przedstawioną w piśmiennictwie epoki. Przedmiotem uwagi czynię nie tylko miasto pojmowane jako niejednorodna społecznie zbiorowość. Przywołuję też inną konotację terminu, która odnosi się do konkretnej fizycznej przestrzeni o wyznaczonych granicach. Staram się wyjść poza obiegową opinię ograniczającą się jedynie do stwierdzenia, iż w piśmiennictwie epoki dominuje obraz ukazujący słabość miejskiej infrastruktury. Zjawisko to ilustrowano w literaturze m.in. na losach ludzi szlachetnie urodzonych, którzy utracili swój majątek (zob. J.A. Załuski, *Ludzkość litująca się, czyli obraz nędzy ludzkiej*). *Descriptio urbis* zawierają najczęściej diariusze i pamiętniki Polaków podróżujących po Europie oraz wspomnienia cudzoziemców przybywających do Rzeczypospolitej.

Szczególnie interesuje mnie, jako kontekst interpretacyjny, druga grupa wymienionych źródeł. Zawarte w nich wyobrażenia odzwierciedlają złą kondycję gospodarczą kraju. Mimo iż często spotykamy migawkowy obraz przestrzeni urbanistycznej, to wielu cudzoziemców uwydatnia dramatyczną sytuację mieszkańców miast. Podróżnicy snując refleksje dotyczące miejskiej egzystencji, wskazywali przyczyny stagnacji i upadku napotykanymi miejscowości, widząc w tym znaczący czynnik opóźnienia cywilizacyjnego Rzeczypospolitej. Nierzadko konfrontowali oni zastaną sytuację z tą opisaną kilka bądź kilkadziesiąt lat wcześniej. Najczęściej po to, aby podkreślić zauważone zmiany na lepsze, do których przyczyniła się polityka Stanisława Augusta Poniatowskiego, albo też wskazać na nędzę miast, które ucierpiały z powodu domowych zamieszek (głównie konfederacji barskiej) czy działań wojennych, do jakich doszło w wieku XVII i w pierwszej połowie XVIII stulecia na terenie Korony i Litwy. Wnikliwa lektura różnego rodzaju źródeł zaskakuje wielością szczegółów zarejestrowanych zarówno przez pisarzy polskich, jak i obcych. Ogląd miejskiej przestrzeni pod kątem tego, w jaki sposób jawiła się ona zmysłom oświeceniowych twórców, to kolejny argument przemawiający za podjęciem próby ponownej lektury tekstów. Utrwalono w nich bowiem dotyk miasta, jego zapach, widok oraz wypełniające go dźwięki. W zarysowanym w *Słowniku języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego (t. 3: R–T, s. 369, 1812) polu semantycznym leksemu *sprawiedliwość* zawarto m.in. odsyłacz do hasła PRAWDA. Wyjście poza jednostronną, antyurbanistyczną wizję pozwala na wielostronne ujęcie, a zatem i pełniejszą analizę obrazów, motywów i strategii pisarskich. Odsłania ona nie tylko wielowymiarowość życia w mieście, ale i różnorodne sposoby jej opisu.

Podział monografii na cztery części wyznacza kryterium tematyczne. Pierwsza z nich (I. *Miasto w perspektywie leksykalno-semantycznej*) zawiera omówienie sposobów definiowania pojęć kluczowych dla zawartych w tej rozprawie rozważań. Druga, złożona z trzech rozdziałów (II. *Pisarze oświecenia o genezie miast i ich znaczeniu*, III. *Radość i smutek burzliwych czasów*, IV. *Dwugłos o życiu w mieście*), dotyczy sposobów przedstawienia zbiorowości miejskiej, której członków łączy nie tylko przestrzeń, historia i kulturowy kontrpartner (Stanisław August Poniatowski – monarcha-opiekun czy Jan Dekert – prezydent-orędownik), ale także doznawane emocje. Ten fragment książki traktuję jako addenda naukowego dyskursu ujmującego życie w mieście w jego społeczno-politycznym wymiarze. W części trzeciej obejmującej rozdział piąty (V. *Sensualny obraz miasta*) przedmiotem zainteresowania czynię wizję przestrzeni urbanistycznej ukształtowaną przez pisarzy epoki za pomocą odwołań do jakości zmysłowych. Ostatni, szósty rozdział (VI. *Dramat i epika o poezji w mieście*) dotyczy zagadnień związanych z piśmiennictwem użytkowym i obiegiem wiersza ulotnego jako elementów kształtujących zbiorowe doświadczenie mieszkańców ośrodków miejskich. Rozprawę zamyka *Podsumowanie*.

Publikację rozpoczyna omówienie sposobów definiowania pojęć kluczowych dla przedmiotu moich badań. W początkowej jego części (1.1. *Miasto – Mieszczanin*), aby przybliżyć pola semantyczne obu wskazanych w tytule podrozdziału terminów, zainteresowaniem badawczym

objęłam objaśnienia zawarte w popularnych w XVIII wieku i pocz. XIX stulecia kompendiach leksykalnych i encyklopedycznych. Syntetyczny charakter publikacji adresowanych do szerokiej rzeszy odbiorców umożliwił porównanie skondensowanych ujęć, które odzwierciedlają sposoby myślenia o mieście i jego mieszkańcach. Uwydatniłam wspólne obszary tematyczne i wskazałam na podstawowe różnice zachodzące między obrazem utrwalonym w kompendiach wiedzy a tą, najbardziej popularną w literaturze, antymiejską wizją. Dotyczą one m.in. idei *cit * i *polis* oraz skromnego objaśnienia terminu *mieszczanin* w polskojęzycznym materiale leksykograficznym doby oświecenia. Przyczyn tego zjawiska upatrywa  naleŹy w czasie powstania Źródeł, które stanęły w centrum mojego zainteresowania. Autorzy kompendiów (m.in. I. Krasicki, F.S. Jezierski, S.B. Linde) byli inicjatorami przeobraŹen zachodzących w sferze społeczno-politycznej bądŹ aktywnie włączyli się w procesy przemian. Analiza dawnych s wnik w pozwoliła na rozpoznanie, uporządkowanie i zhierarchizowanie wyobraŹen składowanych się na ogólny ogląd przestrzeni urbanistycznej i zamieszkującej ją zbiorowości.

Przyjęcie perspektywy językowo-kulturowej umoŹliwiło skonfrontowanie wsp czesnego znaczenia jednego z popularnych obecnie pojęć dotyczącego Źycia w mieście z jego dawną konotacją, nieodnotowaną jeszcze wówczas przez leksykografów. Podrozdział drugi (1.2. *Miejsko c*) poświęciłam terminowi, który w dokumentach Źródłowych napotkałam tylko raz – w r kopi smiennej polskiej translacji *Discours sur les sciences et les arts* Jeana-Jacquesa Rousseau autorstwa Stanisława Kostki Potockiego. UŹycie pojęcia *miejsko c* – w tłumaczeniu rozprawy tak istotnej dla myśli filozoficznej Wiek  Świata – stało się powodem do zasygnalizowania przeze mnie kwestii wierności przekładu (temat ten omawiam szeroko w jednym z artykułów; **zał. 4 II 2.33.**) i, co bardziej istotne ze względu na przedmiot moich dociekań, oceny miejskiego sposobu Źycia dokonanej przez Potockiego-tłumacza. Ponad dwustuletnia perspektywa pozwala obecnie postrzegać translatorską decyzję pisarza nie tylko jako jeden z wielu inspirujących tropów w badaniach nad wyobraŹeniem miasta w pi smiennictwie oświecenia. Nawiązując do wsp czesnych głosów biorących udział w dyskusji dotyczącej „kwestii miejskiej”, m.in. Andy’ego Merrifielda (2016) i Pawła Kubickiego (2017), poruszam teŹ temat złoŹonego procesu kształtowania się „miejskości” w Rzeczypospolitej oraz toŹsamo ci polskiego mieszczanina-obywatela (waŹna tu rola Tobiasza Baucha – wydawcy „Patrioty Polskiego”, 1761-1763; zob. Jerzy Dygdała, 2003).

Uwagi zawarte w rozdziale drugim odnoszą się do zagadnienia genezy i funkcji ośrodków miejskich zaprezentowanej przez pisarzy epoki oraz ciągłości miasta jako dowodu trwałości określonych idei (Maria Bogucka, Henryk Samsonowicz, 1986). Pierwsza ze wskazanych kwestii nie stała się jeszcze przedmiotem g ebszej historycznoliterackiej refleksji, choć juŹ w latach trzydziestych XX wieku zasygnalizowa  ten temat Zygmunt Leśnodorski (1935). Znaczenia i funkcji miasta nie ujmowano w czasach oświecenia jedynie w perspektywie uniwersalnej, ale problematyka ta wpisywała się w aktualny wówczas dyskurs dotyczący Źycia zbiorowego i mechanizmów sprawnego funkcjonowania Rzeczypospolitej. Przeprowadzona przeze mnie analiza oświeceniowych tekstów

doprowadziła do wniosku, że zakładanie miast postrzegano jako dowód siły umysłu człowieka, który wbrew fizycznym ograniczeniom zdolny jest oddalić niebezpieczeństwo płynące ze strony „niezhumanizowanego otoczenia”. Pisarze poruszali kwestię nierozzerwalnej więzi kultury z naturą (sygnalizując tu podjęte przez twórców zagadnienie urbanizacji przyrody – por. Elżbieta Rybicka, 2018). Wskazywano na ludzkie umiejętności umożliwiające eksploatację zasobów, w które obfituje naturalne środowisko, a jednocześnie przypomniano o zdolności przyrody do odradzania się w miejscach opuszczonych przez człowieka. Podkreślono rolę miasta jako bodźca zapewniającego gospodarczy rozwój całego kraju, ale jednocześnie przyczyn powierzchowności stosunków społecznych i demoralizacji upatrywano we władzy pieniądza (gdy to, wraz z rozwojem wytwórczości i usług, stał się najważniejszym środkiem wymiany). Podjęto również kwestię państwowotwórczej roli miasta, ukazując je jako znak ciągłości rozwoju Rzeczypospolitej, symbol rodzimości i tradycji (Gniezno, Kraków). Wielość oświeceniowych publikacji, w których pisarze poruszali kwestię miejską, ujawniła różnorodne perspektywy spojrzenia na miasto. Ujęcie polityczno-ustrojowe zyskało szczególne znaczenie w czasach panowania Stanisława Augusta, gdy przed Rzeczpospolitą zajaśniała nadzieja na przyspieszenie procesu jej naprawy, która służyć miała nie tylko rozkwitowi urbanistycznej przestrzeni. Stanisławowscy reformatorzy dostrzegali w odrodzeniu miast istotny warunek dobrostanu wszystkich mieszkańców kraju. W szczególnym okresie poprzedzającym kolejne rozbiory rozwój ośrodków miejskich miał też posłużyć, jak dowodzi literatura źródłowa, umacnianiu organizmu państwowego. Efekt moich dociekań dotyczących genezy polskich ośrodków miejskich i ich funkcji w trudnym dla Rzeczypospolitej okresie byłyby zapewne ubogi, gdyby nie rozprawa Mikołaja Madurowicza (2017) prezentująca problematykę ciągłości miasta w kontekście transdyscyplinarnym. Podejmuję w tej części rozważań temat wykorzystania narzędzi opisu innych dziedzin nauki, pragnąc uwypuklić ich znaczenie dla prowadzonych przeze mnie eksploracji oświeceniowych tekstów o mieście.

Trzeci rozdział publikacji przynosi obraz przestrzeni urbanistycznej ukazanej „w ruchu”, wypełnionej bowiem nie tylko nowoczesną myślą i ideami epoki, a także ambiwalentnymi emocjami i doznaniem mieszkańców miast. W pierwszej jego części (3.1. „*Mieszczanie [...], króla kochajcie!*”. *Stanisław August Poniatowski i miasto szczęśliwe*) omówiłam pisarskie techniki utrwalenia pozytywnych odczuć, które stały się rezultatem reakcji poddanych na zdarzenia i sytuacje (o randze państwowej i lokalnej) związane z postacią ostatniego polskiego władcy Rzeczypospolitej. Analizie poddaję m.in. sposoby zobrazowania przez twórców radosnych doznań doświadczanych przez członków konkretnych społeczności (mieszkańców wybranych miast i wsi oraz zbiorowości szkolnych) po obiorze Poniatowskiego na władcę (1764). Materiał źródłowy stanowią reprezentatywne utwory okolicznościowe współtworzące elekcyjno-koronacyjną poezję oraz diariusze (wraz z oratorskimi i wierszowanymi wypowiedziami dołączonymi do nich przez Adama Naruszewicza), w których opisano przedsięwzięte przez monarchę podróże po kraju. Uczucie radości, dominujące w poezji okolicznościowej poruszającej temat relacji mieszkańców miast z władzą,

powiązane zostało przez pisarzy z problematyką społeczno-polityczną. Przedmiotem uwagi czynię więc różnorodne przejawy tych pozytywnych emocji przeżywanych wspólnotowo, najczęściej w przestrzeni publicznej. Kolejny podrozdział (3.2. *Problematyka mieszczańska w piśmiennictwie oświecenia*) dotyczy poetyckiego i publicystycznego sposobu utrwalenia zmian społecznych, które łączy sprawa mieszczan (m.in. Maria Bogucka, 2009). Poruszam w nim również temat literatury mieszczańskiej (Witold Wojtowicz, 2008). Jeden z „listów do redakcji”, zawarty w „Monitorze” oraz poetycki utwór Franciszka Dionizego Książnina (*Na śmierć Jana Dekierca*) postrzegać należy jako reprezentatywne instrumenty perswazji, w których retorykę wpisany był zamiar ostrzeżenia rządu przed rewolucyjnym zrywem zniewolonego stanu. Uwagi zawarte w tej części pracy pozwalają również zaobserwować mechanizmy przeobrażeń formujące poetycką wizję stolicy w drugiej połowie XVIII stulecia (3.3. *Echa wydarzeń historycznych w poezji o Warszawie*). Przedmiotem zainteresowania czynię antytetyczny konterfekt stołecznego miasta prezentowanego jako *locus amoenus* i *locus horridus*. Ważne tu wskazanie motywu ignistycznego, który powiązany został z ideową warstwą wielu wierszowanych utworów o tematyce miejskiej.

W rozdziale czwartym, przed podjęciem rozważań mających służyć zweryfikowaniu powszechnego przekonania o jednowymiarowości głosów o mieście w piśmiennictwie oświecenia, powracam m.in. do przejawów kultury ludycznej i powszechnego w tej epoce zjawiska mistyfikacji w przestrzeni publicznej i prywatnej (Janusz Ryba, 1998; Paweł Kaczyński, 2013). W tej części monografii (4.1. *Zabawy „uczciwe”, „obojętne” i „naganne”*) obok omówienia alegorycznego znaczenia maskarad zajmuje moją uwagę również odzwierciedlenie słowem pisanym balów maskowych i festynów. Tematu miejskich przyjemności nie łączę więc tylko z upadkiem obyczajów, który stały się przedmiotem krytyki. Podstawą rozważań zawartych w tej części wypowiedzi jest jedno ze znaczeń przymiotnika *urbanus*, którego pole semantyczne konotuje dwa pojęcia: *miasto* i *przyjemność*. Odwołując się do wyróżnionych przez Ignacego Krasickiego (*Uwagi*) różnych sposobów doświadczania przyjemnych odczuć i emocji, rejestruję odmiany zadowolenia doznawanego podczas pobytu w mieście, które utrwalono w piśmiennictwie epoki. Ukazuję przyjemność jako kategorię łączoną w analizowanych przeze mnie tekstach głównie ze sferą moralną, psychologiczną i obyczajową. W drugiej części rozdziału (4.2 *Conditio humana – pisarze wobec krytyki miasta*), w której zawarłam m.in. uwagi analityczno-interpretacyjne dotyczące *Szczęśliwości życia wiejskiego* Mikołaja Jaśkiewicza, odnoszę się do podjętej już przez badaczy problematyki oświeceniowego antyurbanizmu. Dzięki nawiązaniu do kilku wybranych tekstów literackich i kazań (*Uwagi śmierci niechybnej* Józefa Baki, *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki* i *Uwagi* Ignacego Krasickiego oraz *Kazań i mów przygodnych w różnych nabożeństwach okolicznościach* Józefa Męcińskiego), w których poruszono temat moralnego upadku, możliwe stało się uwydatnienie tych głosów krytykujących życie w mieście, które nie tylko wskazywały wzory postępowania mieszkańcom miast i nawoływały ich do odbudowania relacji z Bogiem. Ten sposób lektury uwydatnił szczególnie ważną w dyskursie o mieście zabarwioną delikatną ironią refleksję wyrażoną w jednym z esejów Krasickiego. Tytułowe

„mieszkanie w mieście” to propozycja dla odważnych, którzy ratując miasta, gotowi są porzucić szczęśliwie bytowanie na wsi i poddać próbie własną „poczciwość”. W tej części rozważań nie tylko zwracam uwagę na sposoby kształtowania komunikacji nadawczo-odbiorczej, czy też omawiam kwestię antytetyczności dwóch opozycyjnych przestrzeni sygnalizowaną za pomocą odpowiadających im stanów: „pomyślności” (miejskiej) i „szczęśliwości” (wiejskiej). Przybliżam również w formie biograficznej relacji stan badań o twórczości Jaśkiewicza, zapomnianego pisarza epoki, którego poemat dowodzi wyjścia poza strategię wojującego oskarżyciela miasta. Należy tu nadmienić, że moje rozważania mające źródłowy charakter i wsparte mnogością tekstów zachowanych również w rękopisach czy zapomnianych druków, odsłaniają dorobek innych mniej znanych autorów (Wincentego Ignacego Marewicza czy Wincentego Kamieńskiego).

Najobszerniejszą część książki stanowi rozdział piąty (V. *Sensualny obraz miasta*), który zawiera spostrzeżenia dotyczące celów i technik kształtowania wizji przestrzeni urbanistycznej dzięki przywołaniom jakości sensorycznych. Tę w niewielkim stopniu rozpoznaną na gruncie badań nad epoką problematykę (m.in. Teresa Kostkiewiczowa 1984; Joanna Dziechcińska, 1986; Katarzyna Kaczmarczyk, 2013) analizuję na podstawie rzadko przywoływanego materiału źródłowego dotyczącego życia w mieście. Reprezentacji zmysłowego doświadczenia świata i sensorycznemu odbiorowi rzeczywistości utrwalonego w piśmiennictwie oświecenia podporządkowałam podrozdziały odnoszące się do pięciu modalności sensualnych (5.1. *Wzrok*; 5.2. *Słuch*, 5.3. *Smak i powonienie*, 5.4. *Dotyk*). Przedmiotem zainteresowania w pierwszym z poruszonych w tej części pracy tematów stały się wybrane elementy wzrokowych wyobrażeń, które dotyczą utrwalonych w tekstach pól jasności i sfer pograżonych w mroku. Uwagę skupiałam również na refleksji estetycznej obejmującej ogląd architektoniczno-urbanistyczny ze szczególnym uwzględnieniem obiektu sakralnego jako jednej z dominant miejskiej przestrzeni. Interesuje mnie wyobrażenia konkretnych twórców posiłkujących się motywem ignistycznym i solarnym, jak i sposoby obrazowania niecodziennych wydarzeń, jakim towarzyszyły, tak popularne w XVIII stuleciu, widowiska ogniowe i iluminacje (Irena Kadulka, 2018). Wskazuję źródła światła oraz pochodzące od nich bodźce wizualne, czyniąc przy tym przedmiotem uwagi wielowymiarowość doświadczenia wzrokowego. Wielowymiarowość w znaczeniu wielości odniesień, bowiem w sposobach przedstawienia doznań sensorycznych splata się natura z kulturą, estetyka z ideologią, materialne i psychiczne, historia i terażniejszość. W tej części rozważań skupiam uwagę na wybranych komponentach urbanistycznej przestrzeni, ale moim celem nie jest omówienie charakterystycznego dla *laudatio urbis* zespół toposów (Roman Krzywy, 2012). Należy tu nadmienić, że w literaturze oświecenia niewiele odnajdziemy wierszowanych czy prozatorskich pochwał miast. Uwydatniam sposoby zapisu indywidualnych i wspólnotowych doznań, które ujawniają stopień wrażliwości estetycznej twórców najważniejszych polskojęzycznych kompendiów epoki. Analiza wybranego materiału słownikowo-encyklopedycznego prowadzi do wniosku, że znajdujące się tam hasła, które definiują wprost pojęcie *miasto* i *architektura*, bądź zawierają ich charakterystykę w wyjaśnieniach innych pojęć, umożliwiają

wskazanie pewnych miejsc wspólnych. Wiążą się one z dwoma polami tematycznymi. Pierwsze z nich prezentuje architekturę jako dzieło artystyczne. Drugie zaś powiązane jest z wrażeniami pejoratywnymi. W tej części pracy przedmiotem zainteresowania stały się również sposoby odzwierciedlenia piórem różnorodnych typów doznań estetycznych doświadczanych w środowisku miejskim. Analiza źródeł przynosi ustalenia dotyczące strategii literackich, dzięki którym wskazano na percepcyjne zaangażowanie podmiotu w proces poznawania świata (M. Wirtemberska, *Malwina, czyli domyślność serca*). Takie postępowanie badawcze umożliwiło dostrzeżenie związków zachodzących między sferą wrażeń sensualnych i kulturowo-społecznych uwarunkowań a przeżyciem estetycznym.

Innym poruszonym w tej części pracy tematem jest urbanistyczna fonosfera. Przedmiotem analizy czynię wypowiedzi z uwagi na zawarte w nich zarówno obrazy pól dźwiękowych (*soundfields*), jak i obszaru pozbawionego dźwięku, dzięki któremu odzwierciedlono efekt ciszy. Interesuje mnie szczególnie sposób przedstawienia zdarzenia fonicznego (*sound event*). Odnoszę się w swych badaniach do teorii Raymonda Murray'a Schafera (1994), który w swej refleksji nad audialnym aspektem przestrzeni postrzega *soundscape* jako „środowisko akustyczne w kontekście historyczno-socjologicznym i estetycznym”. Moim celem było wyróżnienie – z całościowego zbioru dźwięków (fonosfery) zobrazowanych w tekstach – tych opisów doznań zmysłowych, które świadczą o utrwaleniu w oświeceniowym piśmiennictwie aktywnego, świadomego słuchania. Ważną kwestię stanowiła również analiza wizji osmosfery utrwalonej w piśmiennictwie epoki. Przedmiotem szczególnego zainteresowania stał się też sposób zapisu warstwy olfaktorycznej (odsyłającej do społeczno-przestrzennego wymiaru miasta). Analiza źródeł umożliwiła rozróżnienie funkcji i podkreślenie znaczenia literackich wyobrażeń związanych z modalnością węchową. Rozważania dotyczyły głównie bodźców zapachowych zaprezentowanych przez pisarzy z perspektywy poznawczej, moralistycznej, somatycznej i społecznej. Refleksją badawczą objęte zostały wybrane dzieła prozatorskie powstałe na przełomie XVIII i XIX wieku. Przeanalizowano również zawarte w tekstach wyobrażenia dotyczące smaku, mimo iż receptory związane z tego rodzaju percepcją zmysłową, nie służą (w odróżnieniu od narządów wzroku, słuchu i węchu) poznawaniu przestrzeni. Utrwalone przez pisarzy doznania smakowe współtworzą przede wszystkim negatywny obraz życia w mieście. Wśród odzwierciedlonych w piśmiennictwie oświecenia wrażeń odwołujących się do modalności zmysłowych szczególnego znaczenia nabrała jakość dotykowa. Obrazy utrwalone w piśmiennictwie epoki odzwierciedlają doznania taktylne i w szczególny sposób oddają „czysto fizyczną dostępność” (Artur Szarecki, 2008) charakteryzującą miejskie życie. Zawarte w tekstach wyobrażenia sfery publicznej wskazują na sytuację człowieka, który ma świadomość własnej cielesności i własnego miejsca w przestrzeni urbanistycznej. Portret skreślony za pośrednictwem opisu tego typu doznań sensorycznych eksponuje wyraziście społeczno-kulturowy wymiar miasta. Zmysł dotyku łączy się bowiem z dystynktywnymi cechami miejskiego bytowania: aktywnością i mobilnością mieszkańców oraz ich licznym uczestnictwem w różnego typu zgromadzeniach. Natłok

ludności poruszającej się pieszo, konno lub powozami sprawił, iż w tekstach dominują obrazy prezentujące głównie sensoryczno-motoryczny aspekt dotykania.

Celem rozdziału szóstego (VI. *Dramat i epika o poezji w mieście*) było zawrócenie uwagi na oceny i strategię opisu twórczości okolicznościowej zawarte w innych nurtach piśmiennictwa polskiego oświecenia. Poszczególne elementy współtworzące sytuację komunikacyjną przekazu okazjonalnego w mieście (autor – tekst – odbiorca) zostały przez pisarzy dostrzeżone i zaprezentowane m.in. w utworach dramatycznych (*Kawa* J.-B. Rousseau, *Na postrachu wszystko się zakończy* S. Kublickiego) i powieściowych (*Podolanka* M.D. Krajewskiego, *Malwina* M. Wirtemberskiej). Po wprowadzeniu, w którym wskazałam na popularność zjawiska i przypomniałam główne wyznaczniki twórczości okolicznościowej, wyodrębniłam dwa aspekty zagadnienia. W pierwszej części omówienia poddałam analizie pisarskie zabiegi dowodzące obecność panegiryku w miejskiej przestrzeni, w drugiej zaś przyjrzałam się utrwalonemu w literaturze funkcjonowaniu innego popularnego medium – wierszowanej inwektywie. Przedmiotem uwagi stał się wielopłaszczyznowy dyskurs utrwalony piórem dramaturgów i autorów dzieł prozatorskich. Obejmuje on następujące pola tematyczne: konwencjonalizacja literackich zachowań (miejski rytuał), sfera publiczna jako miejsce pracy twórczej i kształtowania się środowiska artystycznego (kawiarnia), pisarz (jego artystyczna dyspozycja, misja i zadania), odpowiedzialność za słowo, obieg literatury powstałej na użytek chwili (towarzyski i oficjalny) oraz odbiór okolicznościowych wypowiedzi przez członków miejskiej zbiorowości.

Zakończenie książki przynosi podsumowanie obserwacji dotyczących sposobów kreowania obrazów przestrzeni urbanistycznej wraz z zamieszkującą ją zbiorowością. Zakreślona w nim została również problematyka badawcza (m.in. związana z tzw. „przełomem przestrzennym”), której zgłębienie umożliwiłoby pełniejszy opis miasta w piśmiennictwie oświecenia i omówienie zmian, jakie zaszły w epoce oświecenia w sposobach prezentowania ośrodków miejskich.

Prace dotyczące obrazu miasta, które zostały przywołane w autoreferacie:

Bogucka M., *Miasto i mieszczaństwo w społeczeństwie Polski nowożytnej*, „Czasy Nowożytne” 2009, t. 22; Bogucka M., Samsonowicz H., *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Wrocław 1986; Cieński M., *Pejzaże oświeconych. Sposoby przedstawiania krajobrazu w literaturze polskiej w latach 1770-1830*, Wrocław 2000; Dygdała J., „Toruńczanin” Tobiasz Bauch – redaktor warszawskiego „Patrioty Polskiego” z 1761 r., „Wiek Oświecenia”, 2003, nr 19: *Oświecenie północne*; Dziechcińska H., *Oglądanie i słuchanie w kulturze dawnej Polski*, Warszawa 1986; Jedlicki J., *Protest przeciwko miastom*, „Teksty Drugie” 1991, nr 5; Kaczmarczyk K., *Sensomotoryczny wymiar doświadczenia osiemnastowiecznego ogrodu*, w: *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych*, [cz.] 2: *W rezydencji, w podróży i na scenie publicznej*, red. B. Mazurkova, z udziałem M. Marcinkowskiej i S.P. Dąbrowskiego, Katowice 2013; Kaczyński P., *Zabawa w literaturze polskiego oświecenia jako temat, pretekst i kontekst*, w: *Europejskie wiek osiemnasty. Uniwersalizm myśli, różnorodność dróg*, Kraków 2013; Kadulska I., *Magia ogni kunsztownych w spektaklach plenerowych XVIII wieku*, w: *Oświecenie nieoświecone. Człowiek, natura, magia*, red. D. Kowalewska, A. Roćko, F. Wolański, Warszawa 2018; Kostkiewiczowa T., *Cztery pory roku*, w: eadem, *Horyzonty wyobraźni. O języku poezji czasów oświecenia*, Warszawa 1984; Kostkiewiczowa T., *Mnemozyne i córki. Pamięć w literaturze polskiej drugiej połowy XVIII wieku*, Toruń 2019; Kostkiewiczowa T., *Wizje miasta w*

literaturze wieku oświecenia, w: eadem, *Oświecenie. Próg naszej współczesności*, Warszawa 1994; Kubicki P., *Oświecenie. Dryf ku miejskiej Europie*, w: idem, *Wynajdywanie miejskości. Polska kwestia miejska z perspektywy długiego trwania*, Kraków 2016; Leśnodorski Z., *Miasta i mieszczanie w powieści stanisławowskiej*, „Pamiętnik Literacki”, 1935, z.3-4; Lose S., *Ku urbanologii. Didaskalia architektury i urbanistyki*, Wrocław 2015; Madurowicz M., *Ciągłość miast. Prolegomena*, Warszawa 2017; Maliszewski K., *Stolica świata. Studia z dziejów życia kulturalnego i umysłowego Londynu w XVIII wieku*, Warszawa 2014; Merrifield A., *Nowa kwestia miejska*, tłum. P. Juszkowiak, Warszawa 2016; Michalski J., „Warszawa, czyli o antystoletcznych nastrojach w czasach Stanisława Augusta”, w: *Warszawa XVIII wieku*, z. 1, „Studia Warszawskie”, t. XII, Warszawa 1972; Michaluk D., Mikulski K. (red.), *Miasta i mieszczaństwo w Europie Środkowowschodniej do połowy XIX wieku*, Toruń 2003; Nycz R., *Poetyka doświadczenia. Teoria – nowoczesność – literatura*, Warszawa 2012; Krzywy R., „Miasto bardzo piękne jest i wdzięczne...” – przedstawienie zurbanizowanych przestrzeni przez podróżników, w: idem, *Wędrowki z Mnemozynie. Studia o topice dawnego podróżopisarstwa*, Warszawa 2012; Rewers E., *Post-„polis”. Wstęp do filozofii ponowoczesnego miasta*, Kraków 2005; Rybicka E., *Biopolis – przyroda i miasto*, „Teksty Drugie” 2018, nr 2; Rybicka E., *Geopoetyka. Przestrzeń i miejsce we współczesnych teoriach i praktykach literackich*, Kraków 2014; Rybicka E., *Krajobraz. Krótkie wprowadzenie. / Landscape A Brief Introduction*, „Herito. Dziedzictwo, kultura, współczesność / Heritage, Culture & the Present”, 2015, nr 19; *Myślenie krajobrazem. / Thinking the Landscape*; Rybicka E., *Modernizowanie miasta. Zarys problematyki urbanistycznej w nowoczesnej literaturze polskiej*, Kraków 2003; Rykwert J., *Idea miasta. Antropologia formy miasta w Rzymie, w Italii i w świecie starożytnym*, tłum. T. Wujewski, Kraków 2016; Rykwert J., *Pokusa miejsca. Przeszłość i przyszłość miast*, tłum. T. Bieroń, oprac. D. Leśniak-Rychlak, Kraków 2013; Schafer R. M., *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World*, Vermont 1994; Sławek T., „Pauza w Przyzwyczajeniu”. *O doświadczeniu krajobrazu. / „A Temporary Cessation of Habit”. On Experiencing the Landscape*, Herito. Dziedzictwo, kultura, współczesność / Heritage, Culture & the Present”, 2015, nr 19; *Myślenie krajobrazem. Thinking the Landscape*; Stankiewicz-Kopeć M., *Miasto i cywilizacja w kontekście sporów cywilizacyjnych w piśmiennictwie polskim lat 1800-1830. Studia*, Kraków 2018; Szarecki A., *Somatyka miasta*, „Miasto w Kulturze. Kultura Miasta” 2008, nr 1(1); Tomaszewski S., *Motywy miejskie w romansie stanisławowskim*, „Prace Polonistyczne”, seria XLI, 1985; Wojtowicz J., *Miasto europejskie w epoce Oświecenia i Rewolucji Francuskiej*, Warszawa 1972; wyd. 2: Toruń 2017; Wojtowicz W., *Konstruowanie literatury mieszczańskiej. Kilka uwag o koncepcji Stanisława Grzeszczuka*, „Litteraria Copernicana” 2008, 2: *Zderzenia. Literatura dawna a metody współczesnej humanistyki*.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Moja aktywność naukowa związana jest z prowadzonymi przeze mnie badaniami dotyczącymi głównie piśmiennictwa polskiego oświecenia. Przedmiotem uwagi stały się następujące zagadnienia: polityczna literatura okolicznościowa czasów stanisławowskich, motyw miasta, wyobrażenia sensualna pisarzy Wieków Światła oraz, w mniejszym już zakresie, świadomość krytycznoliteracka twórców epoki. Istotnym elementem moich zainteresowań jest również edytorstwo naukowe tekstów dawnych. Postawę metodologiczną ukształtowały podejmowane przeze mnie poszukiwania interdyscyplinarne. Sięgam również po nowe narzędzia analizy zjawisk, które podsuwa m.in. kognitywistyka czy geografia humanistyczna. Wyniki badań opublikowałam w formie tradycyjnych, drukowanych rozpraw (monografii, edycji krytyczno-naukowej, artykułów naukowych, haseł słownikowych i recenzji) oraz tekstów naukowych zamieszczonych na platformie multimedialnej w ramach realizacji projektu z zakresu humanistyki cyfrowej. Rezultatem

rozpoznać rozległego materiału źródłowego, na który składają się różnorodny rękopisy i druki ulotne (często nieznanie lub zapomniane) oraz starodruki, są dokonania przybliżające wybrane aspekty historycznoliterackie i kulturowe interesującego mnie okresu.

5. 1. Prace dotyczące obrazu miasta w piśmiennictwie oświecenia

Rezultatem wyjściem poza opisany już w literaturze przedmiotu ogląd przestrzeni urbanistycznej i jej mieszkańców (dotyczący kształtowania się dyskursu tożsamościowego mieszczan czy literackich realizacji mitu antyurbanistycznego czasów stanisławowskich) są nie tylko opublikowane już przeze mnie rozprawy (zał. 4: II 2.13., 2.15.-2.21., 2.23.-2.24, 2.27., 2.32., 2.34, 2.36-2.39, 4.4.-4.6.), wśród których ważne miejsce zajmuje artykuł dotyczący kwestii terminologicznych (omawiam w nim znaczenie słowa *miejskość*, które – w znanych mi osiemnastowiecznych źródłach – zostało użyte jedynie przez tłumacza *Discours sur les sciences et les arts* Jeana-Jacques'a Rousseau: *Historia jednego przypisu. Stanisław Kostka Potocki o życiu w mieście*, zał. 4: II 2.33). Na etapie prac redakcyjnych pozostaje tekst dotyczący sposobów utrwalania przez pisarzy podmiotowego postrzegania miasta przez uczestników ruchu ulicznego (*Miasto w ruchu. Wizja przestrzeni publicznej w piśmiennictwie oświecenia*) zaprezentowany podczas III Kongresu Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem XVIII (zał. 4: II 7.46) oraz artykuł zawierający propozycje poszerzenia pola badawczego przy pomocy rzadko używanych przez historyków literatury oświecenia narzędzi w celu wskazania i opisanie różnorodnych komponentów modelu pojęciowego miasta wyprofilowanego przez pisarzy epoki (*Miasto polskiego Wieku Świąt. O trudnej ścieżce powrotu*, zał. 4: II 4.7.). Wskazuję w nim m.in. na wykorzystanie najnowszych ustaleń z obszaru geografii humanistycznej (szeroko rozumianego „przełomu przestrzennego”) czy *memory studies* (m.in. M. Stankiewicz-Kopec, 2018; T. Kostkiewiczowa, 2019).

5. 2. Prace dotyczące poezji okolicznościowej

Najważniejszą wydaną przeze mnie publikacją z zakresu twórczości okazjonalnej jest monografia *Wizerunki władcy. Stanisław August Poniatowski w poezji okolicznościowej (1764-1795)* (zał. 4: II. 1.1.). Książka ta stanowi efekt badań związanych z dysertacją doktorską. Rozprawie, która ukazała się w serii Biblioteka Badań nad Wiekiem Osiemnastym. Studia, nr 2, patronują prace Stefanii Skwarczyńskiej, Juliusza Nowaka-Dłużewskiego, Edmunda Rabowicza i Edmunda Kotarskiego. Dokonania tych uczonych w zakresie literatury stosowanej, użytkowej, okolicznościowej oraz wskazane przez nich konteksty interpretacyjne i metodologiczne umożliwiły – przy zachowaniu samodzielnego, odrębnego toku dociekań – wydobycie i zaprezentowanie poetyckich wizerunków ostatniego króla Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Celem pracy było przedstawienie wierszowanego konterfektu monarchy (bez rozstrzygania kwestii wiarygodności literackiego portretu i zajmowania stanowiska w „sporze o Stanisława Augusta”) ze wskazaniem na związki

zachodzące między utworem poetyckim a określoną sytuacją towarzyszącą jego powstaniu. Nowatorskie ujęcie – związane z badaniami interdyscyplinarnymi z zakresu historii, historii literatury, historii mentalności czy historii sztuki – uwydatniło paradygmat poezji okolicznościowej czasów oświecenia w mnogości różnorodnych pism rozproszonych (anonimowych lub zapomnianych tekstów znanych pisarzy). Poszukiwania badawcze odsłoniły – użyteczne politycznie – mechanizmy kreowania panegirycznego portretu Stanisława Augusta (omówienie poezji elekcyjno-koronacyjnej, królewskiego mitu solarnego, mecenasowskich poczynań Poniatowskiego) oraz deprecjonująco-karykaturalnej prezentacji władcy utrwalonej w poetyce osiemnastowiecznego paszkwilu (analiza poezji czasów konfederacji barskiej). W rozprawie przypomniano repertuar skonwencjonalizowanych wątków, motywów i tematów, zwracając uwagę na ich filozoficzno-literackie źródła, które sięgają antyku, Biblii i kultury rodzimej. Uwydatniono również zakorzenione w tradycji zabiegi poetyckie i zastosowane przez twórców nowe, klasycyzujące metody prezentowania oświeceniowego modelu władcy. W studium o Stanisławie Augustacie podjęłam też rozważania o charakterze genologiczno-warsztatowym. Przeanalizowałam zakorzenione w tradycji struktury gatunkowe, którymi posiłkowała się głównie kultura sarmacko-szlachecka.

Oświecenie to ostatnia epoka, w której w sposób tak silny określone sposoby wyśłowienia przyporządkowane były obowiązującym zasadom. Z podejścia do stylu jako wartości społecznej, powtarzalnej i zinstytucjonalizowanej wynikało poddanie się przez pisarzy regułom, w oparciu o które dostosowano organizację językowej wypowiedzi do konkretnych tematów i sytuacji (*genus iudiciale*, *genus deliberativum*, *genus demonstrativum*). Stylowi poezji okolicznościowej związanej z polskim królem i Rzeczpospolitą czasów stanisławowskich, jej topice i chwytom retorycznym poświęciłam również osobne studia. Są wśród nich artykuły, w których przeanalizowałam sposoby kształtowania poetyckich wizerunków i zastosowanych strategii pisarskich. Teksty poruszające to zagadnienie zostały zamieszczone w czasopismach naukowych („Napis”: *Stanisław August i powracająca Muza. Rzecz o panegirycznym wierszu elekcyjnym*, **zał. 4: II 4.1.**; „Wiek Oświecenia” 1999: *Le Roi-Soleil? O kreowaniu królewskiego mitu solarnego w poezji stanisławowskiej* – szkic, zaprezentowany w 1998 roku podczas jubileuszowej sesji na Zamku Królewskim w Warszawie poświęconej polskiemu monarsze; **zał. 4: II 4.2.**) oraz w tomach zbiorowych. Wśród nich należy wskazać następujące tytuły: „*Czartowski potomek*”. *O wizerunku Stanisława Augusta Poniatowskiego w poezji barskiej* w zbiorze zawierającym rozprawy o wyobraźni epok dawnych (**zał. 4: II 2.3.**); *Urodzinowy podarunek dla króla* – „*Do Stanisława Augusta [...] w dzień urodzenia 1771*” w tomie poświęconym poezji Adama Naruszewicza (**zał. 4: II 2.2.**); *O „...uprawianiu przyszłych Ziomek” w prokrólewskiej poezji szkolnej czasów stanisławowskich* w tomie dotyczącym relacji: polityka – wychowania (**zał. 4: II 2.1.**). Temat twórczości okolicznościowej, ze wskazaniem na obrazy i swoistość literackiego tworzywa, rozwijam w późniejszych studiach (**zał. 4: II 2.1-2.6, 2.8., 2.13-2.14., 2.23., 2.25., 4.4., 4.7.**). Wśród nich na szczególną uwagę zasługują rozprawy opublikowane w naukowym periodyku poświęconym literaturze użytkowej („Napis”). W jednej z nich przedmiotem zainteresowania uczyniłam rzadko poruszany temat poezji królewskiej powstałej na terenie dawnych Inflant („*Die*

deutsche Muse wagst Dir, Herr, ein Lied zu singen". Stanisław August Poniatowski w poezji kurlandzkiej, zał. 4: II 4.3.). Wiersz znad Dźwiny wychodzi poza ramy stereotypowego panegiryku dzięki zawartej w nim, niemal nieobecnej w interesującej mnie literaturze, głębszej refleksji o niedostatkach niemieckiej mowy w porównaniu z walorami polskojęzycznej poezji, która zdolna jest wyrazić epickie obrazy. Sposoby budowania relacji nadawczo-odbiorczej i retoryczności poezji wyrastającej z antycznej *ars dicendi* omówiłam w trzech artykułach, które ukazały się w tomach zbiorowych. Pierwszy z nich opublikowany został wśród studiów odnoszących się do tradycji retorycznej kultury oświecenia i romantyzmu: *Król-Ciołek. Retoryka w służbie okazjonalnej Muzy* (zał. 4: II 2.29.). Drugie studium – przygotowane w ramach jednej z realizacji projektu badawczego *Czytanie poetów polskiego oświecenia* – zaprezentowałam podczas seminarium na temat twórczości Stanisława Trembeckiego: *Z oddali (nie tylko o sobie). „List do Naruszewicza, pisarza w. W. Ks. Litewskiego, biskupa koadiutora smoleńskiego”* (zał. 4: II 2.28.). W najnowszej z rozpraw, do tematu których teraz się odnoszę (*Wzrok panegirystów. Stanisław August Poniatowski w poezji czasów oświecenia, rekonesans*; zał. 4: II 2.30), zajął się dwa obszary moich zainteresowań badawczych – literatura użytkowa i wyobraźnia sensualna pisarzy oświecenia. Po raz kolejny podejmuję temat metaforyki świetlnej i solarnej budującej wizerunek króla. Nie poprzestaję jednak na omówieniu wariantów motywu. Zagadnienie, które wzbudziło moje zainteresowanie dotyczy procesu formowania zbiorowych postaw i emocji (z jednoczesnym podporządkowaniem ich treściom propagandowym) za pomocą odzwierciedlenia przez królewskich laudatorów bodźców i wrażeń zmysłowych.

5. 3. Prace dotyczące tematyki sensualnej

Jednym z głównych zagadnień, którym zajmowałam się dotychczas w pracy naukowej, i któremu zamierzam kontynuować, jest reprezentacja zmysłowego doświadczenia świata w piśmiennictwie oświecenia oraz sposoby utrwalania sensorycznego odbioru rzeczywistości. Tę nowatorską na gruncie badań nad piśmiennictwem epoki problematykę rozpatruję również na podstawie analizy rzadko przywoływanego przez badaczy materiału literackiego (m.in. twórczość Wincentego Marewicza i Mikołaja Jaśkiewicza). Ważnymi publikacjami z tego zakresu są artykuły hasłowe, w formie on-line, opublikowane na witrynie internetowej (zał. 4: II 2.36.-2.39.) pełniące funkcję multimedialnej encyklopedii tematycznej (*Sensualność w kulturze polskiej. Przedstawienia zmysłów w języku, literaturze i sztuce od średniowiecza do współczesności*). Rozprawy umieszczone na platformie – powstałej w ramach projektu badawczego, a sfinansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (Nr NCBiR N R17 0005 06/2010, NCBiR, 2010–2013; zał. 4: II 9.1.), dotyczą obrazów pól sensualnych i bodźców (dźwiękowych, dotykowych, zapachowych) utrwalonych w piśmiennictwie oświecenia podejmującym temat miasta oraz sposobów przedstawienia krajobrazu haptycznego (*Dotykanie w mieście*), osmosfery (*Wąchanie w mieście*) i przestrzeni audialnej (*Dźwięki miasta, Słuchanie w mieście*). Zwracam w nich uwagę na wielość, różnorodność i natężenie sygnałów, utrwalone w literaturze doznania oraz funkcje tego typu obrazowania. Zestawiam tu „sensualną” charakterystykę, jako

narzędzie krytycznej wizji miasta, ze sposobami odzwierciedlania rzeczywistych jakości zmysłowych doznawanych w przestrzeni miejskiej. Oprócz tych syntetycznych haseł, które dotyczą konkretnych kategorii zmysłu, jestem autorką artykułów naukowych, które prezentują omawiane zagadnienie w formie ustaleń wstępnych czy analitycznego omówienia konkretnych utworów poetyckich i wybranych tematów. Część z nich dotyczy ukształtowanej przez pisarzy epoki wizji codzienności w przestrzeni urbanistycznej za pomocą odwołań do dwóch kategorii zmysłowych: słuchu (zał. 4: II 2.17.) i zapachu (zał. 4: II 2.19.). Na szczególną uwagę zasługują, moim zdaniem, rozprawy o wyobraźni sensualnej Ignacego Krasickiego (*Na straży kobiecego piękna?: „Damskie nauki”*; zał. 4: II 2.22.) i Adama Naruszewicza (*Obrazy i dźwięki piórem utrwalone: „Cztery części roku”*; zał. 4: II 2.26.) przygotowane w ramach projektu badawczego *Czytanie poetów polskiego oświecenia*. Rekonstrukcji poetyckiej realizacji tematu *saisons* autorstwa jednego z największych poetów czasów stanisławowskich oraz omówieniu strategii retorycznych czy kwestii emocjonalności wypowiedzi, towarzyszy refleksja na temat odzwierciedlonych w utworze doznań zmysłowych (ikonosfery i fonosfery). Zagadnienie to zostało ukazane na tle wyobrażeń sensualnych zawartych w poetyckiej twórczości Naruszewicza. Artykuł, w którym przedmiotem zainteresowania stał się tekst Krasickiego zawiera analizę utrwalonych przez poetę wrażeń wzrokowych i słuchowych, których doświadczał uczestnik salonowych konwersacji.

5. 4. Prace dotyczące krytyki literackiej

Kolejnym obszarem moich zainteresowań badawczych, które dowodzą nie tylko wyjścia poza zagadnienia historycznoliterackie, ale i piśmiennictwo Wieku Świąteł, są dzieje krytyki literackiej. Rozpoznania prowadzone w ramach projektu *Słownik polskiej krytyki literackiej 1764–1918. Terminy – pojęcia – zjawiska – przekroje* umożliwiły opracowanie rozprawy dotyczącej kategorii stylu (zał. 4: II 9.2.). Analiza różnorodnych dokumentów źródłowych (m.in. kompendiów encyklopedyczno-słownikowych, poetyk, traktatów, listów, recenzji, felietonów) doprowadziła do odtworzenia kolejnych etapów kształtowania się tego pojęcia i sposobów jego definiowania w perspektywie historycznej, kulturowej i metodologicznej. Rekonstrukcja tego wielotorowego zjawiska, przy odwołaniu do kontekstu europejskiego, koncepcji poszczególnych autorów i epok (oświecenie, romantyzm, pozytywizm, modernizm) oraz zakresu wykorzystania terminu pozwoliła wskazać elementy struktury pojęciowej stylu, a także zaprezentować to narzędzie opisu i oceny dzieła w następujących ujęciach: ahistorycznym/historycznym, jednostkowym/etnicznym, językoznawczym, ekspresyjno-indywidualistycznym i emocjonalno-lingwistycznym.

5. 5. Prace związane z edytorstwem czasów oświecenia i edycją tekstów dawnych

Moje zainteresowania edytorstwem naukowym zaowocowały krytycznym wydaniem oświeceniowego utworu zatytułowanego *Organy. Poema heroikomiczne*, którego autorem jest

Tomasz Kajetan Węgierski (zał. 4: II 1.2.). Przygotowując edycję w ramach serii Biblioteka Pisarzy Polskiego Oświecenia (t. 7), wskazałam na wzajemne relacje dostępnych jeszcze rękopiśmiennych przekazów tej twórczej „imitacji” *Le Lutrín* Nicolasa Boileau-Despréaux (1674). Przeprowadziłam krytykę tekstu, starając się ustalić najbardziej zbliżoną do zaginionego autografu postać polskiego heroicomicum. Rezultatem pracy filologicznej, którą wsparły kopie wskazane w znaczącej części przez Juliusza Wiktora Gomulickiego, dwudziestowiecznego edytora poematu (1956), jest tekst stanowiący podstawę wydania. Komentarz historycznoliteracki, językowy i edytorski, którym opatrzyłam współczesne wydanie *Organów*, wskazał wyraziście, iż anonimowy pierwodruk utworu zawiera ingerencje wydawcy (ed. T.T. Weichardt, 1784). Do problematyki związanej z rozpowszechnieniem dzieła Węgierskiego za pośrednictwem druku i znaczenia kopii rękopiśmiennej jako ważnego dokumentu literackiego czasów stanisławowskich powróciłam w rozprawie włączonej do zbioru pokonferencyjnego *W kręgu Kaliope. Epika w dawnej literaturze polskiej i jej konteksty. Prace ofiarowane Profesor Ludwice Ślękowej* (zał. 4: II 2.12.). Ważne zagadnienie dotyczące dziejów przekazu tekstu epoki oświecenia poruszyłam również w referacie (*Walenty Gurski, „Różne dzieła zamykające w sobie...” – problemy edytorskie*), który zaprezentowałam podczas konferencji poświęconej pamięci profesora Zbigniewa Golińskiego, wybitnego polskiego uczonego i edytora (zał. 4: II 7.27.). Obecnie w ramach prac edytorskich przygotowuję (wspólnie z prof. dr. hab. Romanem Dąbrowskim, również autorem wstępu) antologię polskiego poematu heroikomicznego w ramach serii Biblioteka Narodowa. Przypadło mi w udziale opatrzenie komentarzami i objaśnieniami następujących poematów czasów stanisławowskich i późnego oświecenia: *Organy. Poema heroikomiczne* Tomasza Kajetana Węgierskiego, *Sprzeczk* Jakuba Jasińskiego, *Asketomoria* [Michała] Hieronima Juszyńskiego, *Cecylia utracona* Wincentego Reklewskiego, *Gorset* Kajetana Jaksy Marcinkowskiego oraz *Bibejda* Rajmunda Korsaka.

Zainteresowania edytorstwem naukowym przenoszę na grunt dydaktyki. Wraz ze studentami filologii polskiej o specjalności edytorskiej przygotowuję – w ramach Prac Edytorskich Zakładu Literatury Dawnej i Edytorstwa – wersję on-line (dawniej strona Instytutu Filologii Polskiej i Kulturoznawstwa UKW) wydania krytycznego *Dziennika podróży* Witolda Bełzy (1907) oraz listów Jacka Malczewskiego do Juliusza Twardowskiego (1900-1925). Opracowania dokonano na podstawie dokumentów źródłowych przechowywanych w Dziale Zbiorów Specjalnych Biblioteki UKW.

5.6. Recenzje i omówienia

Część publikacji mojego autorstwa stanowią również omówienia i artykuły recenzyjne prac naukowych, które dotyczą piśmiennictwa doby staropolskiej i epoki oświecenia (zał. 4: II 4.9.–4.20.). Teksty te zamieszczone zostały na łamach czasopism: „Ricerche Slavistiche” (1), „Pamiętnik Literacki” (3), „Wiek Oświecenia” (4), „Barok” (1), „Ogród” (1), „Litteraria Copernicana” (1), „Roczniki Humanistyczne” (1). W ramach powinności eksperckich opiniowałam do druku, jako

recenzent wewnętrzny, artykuły naukowe zamieszczone w roczniku bibliologicznym „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” oraz w „Pracach Polonistycznych” (zał. 4: II 13.1.–13.2.).

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna

W ramach dydaktyki uniwersyteckiej prowadziłam szereg zajęć dla studentów I i II stopnia zarówno w macierzystym Instytucie Filologii Polskiej i Kulturoznawstwa UKW (obecnie: Wydział Literaturoznawstwa i Instytut Nauk o Kulturze), jak i podejmując współpracę z Katedrą Dziennikarstwa, Nowych Mediów i Komunikacji Społecznej oraz Katedrą Informacji Naukowej i Bibliologii (obecnie: Instytut Komunikacji Społecznej i Mediów). Przedmioty ogólnokierunkowe i specjalizacyjne realizuję w ramach wykładów kursowych i monograficznych, ćwiczeń, warsztatów, konwersatoriów, laboratoriów, seminariów licencjackich i magisterskich, studiów podyplomowych. Różne formy działań dydaktycznych dotyczyły następujących obszarów nauki:

1) kierunek *Filologia polska*: historia literatury staropolskiej, historia literatury oświecenia, literatura powszechna, edytorstwo dzieł dawnych, krytyka tekstu, edytorstwo naukowe i tekstologia, warsztat redaktora, redakcja i korekta wydawnictw; 2) kierunek *Edytorstwo*: wprowadzenie do edytorstwa, edytorstwo naukowe, filologiczne i literackie podstawy edytorstwa, warsztat redaktora, dzieje książki i bibliotek; 3) kierunek *Kulturoznawstwo*: marketing w kulturze, projektowanie w kulturze; 4) kierunek *Dziennikarstwo*: wprowadzenie do edytorstwa, kultura żywego słowa; 5) kierunek *Humanistyka drugiej generacji*: korespondencja nauk i sztuk, teorie i gatunki pisarskie, warsztat redaktorski, tradycje i metodologie (od przełomu antypozytywistycznego); 6) *Podyplomowe studia polonistyczne*: główne problemy, motywy i konteksty literatury dawnej, źródła literatury europejskiej i narodowej; 7) kierunek *Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa*: literatura polska z elementami literatury powszechnej (do oświecenia); 8) *Wykłady fakultatywne, międzywydziałowe*: dawne techniki i teorie komunikacji, miasto w kulturze Zachodu, sztuka pisania; ikonografia, ikonologia a literatura.

W ramach zajęć na kierunku filologia polska o specjalnościach edytorskich współpracuję z Pracownią Zbiorów Specjalnych Biblioteki UKW i Pracownią Dziedzictwa Kulturowego Kresów Wschodnich Biblioteki UKW (opracowanie naukowe dokumentów źródłowych). Jestem współorganizatorem (wraz z dr. hab. Ireneuszem Szczukowskim, prof. UKW) kierunku *Edytorstwo* w Instytucie Filologii Polskiej i Kulturoznawstwa UKW (2018) i członkiem rady programowej związanej z tą dziedziną kształcenia uniwersyteckiego. Realizując przedmiot *Projektowanie w kulturze* na kierunku kulturoznawstwo, utrzymuję stały kontakt z pracownikami instytucjami kultury w Bydgoszczy, Toruniu, Solcu Kujawskim i Krakowie.

Poszerzając swoje kompetencje dydaktyczne w związku z prowadzonymi przeze mnie przedmiotami ukończyłam m.in. studia podyplomowe Menadżer Projektów Badawczo-Rozwojowych (Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu) oraz warsztaty „Student z dysfunkcją wzroku” (Stowarzyszenie „Visus Supremus” przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej im. L. Braille'a w Bydgoszczy). Jestem również absolwentką podyplomowych studiów z zakresu bibliotekoznawstwa.

W okresie od października 1997 roku pełniłam następujące funkcje organizacyjno-administracyjne:

1. opiekun roczników studentów na studiach stacjonarnych i organizacji studenckich:

2003-2008	Uczelniany Klub Turystów „Róża Wiatrów”, m.in. organizacja Przeglądu Eksperymentalnego Studenckich Tworów Karkołomnie Artystycznych PESTKA (2004-2010, 2013-2015)
2004 – 2018	Koło Inicjatywy Dziennikarskiej Atheneum, m.in. wydawanie „Atheneum. Bezpłatne Czasopismo Studenckie UKW (od 2017 – <i>Academica. Gazeta Studencka @academica.gazeta</i>)
2007-2008	Uczelniane Koło Teatralne E.M.I.
2010-2012	Koło Naukowe Edytorstwa Komputerowego (od 2019 Naukowe Koło Edytorów)
2013-2016	Zrzeszenie Kulturalni UKW

2. sekretarz Komisji Rekrutacyjnej Instytutu Filologii Polskiej UKW, 3. koordynator praktyk studenckich i programu wymiany studentów Erasmus, 4. p.o. kierownika Zakładu Literatury Dawnej (2007-2008) oraz kierownik Zakładu Literatury Dawnej (2008-2009). W latach 2006-2009 pracowałam na stanowisku wykładowcy w Zespole Kolegiów Nauczycielskich w Wałczu (patronat naukowy UKW).

Wypromowałam z zakresu literatury staropolskiej i oświeceniowej, programu obejmującego współczesne media oraz marketing w kulturze, 9 prac na studiach magisterskich, 42 prace na studiach licencjackich i 12 prac na studiach podyplomowych. Ponadto byłam recenzentem prac magisterskich i licencjackich z zakresu literatury dawnej i kulturoznawstwa. Byłam również promotorem pomocniczym doktoratu (**zał. 4: II 17**).

Działania podejmowane przeze mnie ze względu na specyfikę Zakładu Literatury Dawnej i Edytorstwa w Instytucie Filologii Polskiej i Kulturoznawstwa UKW związane były z organizacją: **1. Ogólnopolskiej sesji dedykowanej profesorom Jadwidze i Edmundowi Kotarskim – „Wyobraźnia epok dawnych. Obrazy – Tematy – Idee”** (Prądociń 1997); **2. sympozjum *Literatura dawna. Spotkania Bydgosko-Toruńskie*: cz. 2: „Świat we wszystkich swoich częściach większych i mniejszych”. Wątki, tematy, idee literatury dawnej** (Bydgoszcz, 2009); **3. cyklu Bydgoskich Spotkań z Literaturą Dawną: 1996-2010** (zapraszani goście to wybitni badacze kultury, historii i literatury epok dawnych).

Za działalność naukową i dydaktyczną otrzymałam wyróżnienia i nagrody:

Nagroda indywidualna II stopnia Rektora Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego za szczególne osiągnięcia naukowe w roku akademickim 2001/2002

Nagroda indywidualna II stopnia Rektora UKW za znaczące osiągnięcia naukowe w roku akademickim 2005/2006

Nagroda indywidualna III stopnia Rektora UKW za wyróżniające się osiągnięcia naukowe w 2007 roku

Nagroda Rektora UKW II stopnia dla członka zespołu za znaczące osiągnięcia dydaktyczne w roku akademickim 2004/2005

Medal Komisji Edukacji Narodowej (2010)

Nagroda Rektora UKW III stopnia dla członka zespołu za wyróżniające się osiągnięcia organizacyjne w roku akademickim 2012/2013

Popularyzacja nauki i sztuki

Współpraca ze środowiskiem lokalnym dotyczy opieki dydaktycznej obejmującej prowadzenie przeze mnie lekcji w szkołach ponadgimnazjalnych: **1.** zajęcia z kultury i literatury oświecenia w klasie humanistyczno-lingwistycznej II Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy (program eksperymentalny 2007/2008, 2009/2010); **2.** zajęcia z wprowadzenia do edytorstwa w klasie o profilu edytorsko-medialnym VII Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy (2012-2013).

Równolegle do prac badawczych podejmuję działania związane z popularyzacją nauki. Wśród nich wymienić należy: **1.** odczyty wygłoszone podczas spotkań Okręgowego Oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w Bydgoszczy przy UKW (2002, 2005, 2007, 2008, 2014, 2016): *Poezja okolicznościowa dedykowana Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu, Jak wydawano „Organy” Tomasza Kajetana Węgierskiego, Zmysłowy obraz miasta w literaturze oświecenia czy Przemiany przestrzeni urbanistycznej w piśmiennictwie XVIII wieku*; **2.** wykład o recepcji twórczości Macieja Kazimierza Sarbiewskiego w epoce oświecenia zaprezentowany podczas trzeciej edycji Międzynarodowych Dni Ks. Macieja Kazimierza Sarbiewskiego „Chrześcijański Horacy z Mazowsza” (Płock 2007).

Od 2002 roku jestem członkiem jury Komitetu Okręgowego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego przy Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, a także współautorką tematów konkursowych (autorstwo i opracowanie jednego z tematów XLVIII OLiJP: *Wizerunki władcy w polskim piśmiennictwie epok dawnych*).

Stały kontakt ze środowiskiem szkolnym regionu kujawsko-pomorskiego jest możliwy dzięki mojemu udziałowi w licznych konferencjach międzyszkolnych oraz warsztatach prowadzonych dla nauczycieli i uczniów. Z pierwszą z wymienionych grup spotkałam się m.in. w ramach konferencji „Warto czytać! O sposobach zachęcania uczniów do lektury” (organizator: Miejski Ośrodek Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy oraz Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, 2015), przeprowadzając warsztat analityczno-interpretacyjny utworów Franciszka Dionizego

Książcina pod nazwą *Poza antyurbanizm, czyli jak dzisiaj czytać miasto czasów oświecenia* oraz podczas wspólnej lektury *Wokół „Pamięci i tożsamości” Jana Pawła II* (organizator: Okręgowy Oddział Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza w Bydgoszczy przy UKW, 2007). Prowadziłam również warsztaty interpretacyjne dla uczniów: **1.** „*Filżanka*” Adama Naruszewicza – *oświeceniowa perelka poetycka* (Noc Humanisty zorganizowana w ramach grantu Zdolni znad Brdy, 2015); **2.** *Obraz „mniejszego zła” w kulturze. Kryzys poczucia ogólnoludzkiej wspólnoty a terroryzm* (XII Szkolna Konferencja *Życie w kryzysie*, organizator: Stowarzyszenie Intelktualistów Niepokornych TRICKSTER, 2014). **3.** *Klasycyzm czasów oświecenia* (w ramach grantu Zdolni znad Brdy, 2019). Współpraca ze szkołami ponadgimnazjalnymi, to również udziału w następujących sesjach i spotkaniach cyklicznych: **1.** *Oświecenie a współczesność* – wykład w ramach cyklu „Język polski od kuchni” (XV LO w Bydgoszczy, 2008); **2.** *De non tolerandis Judaeis. Stereotyp Żyda w literaturze polskiej przełomu XVIII i XIX wieku* (warsztat w ramach sesji „Różne oblicza wielokulturowości”, 2009); **3.** *Walka fraka z kontuszem w literaturze dawnej* (warsztat w ramach sesji „Między tożsamością a współistnieniem”, 2008). Od wielu lat jestem również członkiem jury międzyszkolnych konkursów recytatorskich w języku polskim („Słowami artystów naszego regionu”) oraz wielojęzycznych, które prowadzone są również pod patronatem Fundacji Wisławy Szymborskiej (tu m.in. kolejne edycje: „Pan Cogito za granicami polszczyzny”, „Szymborska i Miłosz za granicami polszczyzny”). Współpracuję ze środowiskiem szkolnym jako autorka dyktand w języku polskim w ramach obchodów Dnia Języka Ojczystego (Powiatowe Dyktando Językowe przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Marii Karłowskiej w Żninie dla gimnazjalistów i uczniów szkół średnich, od 2014 roku).

Aleksandra Norkowska